

6. Hlibko, S.V. (Ed.), Hetman, A.P., Atamanova, Yu.Ie., Milash V.S., ta inshi. (2016). *Pravove rehuliuвання vidnosyn v merezhi Internet*. [Legal regulation of relations on the Internet]. 360. [in Ukrainian].

7. Kharytonov, Ye.O., Kharytonova, O.I. (Eds.) (2019). *IT-pravo: teoriia ta praktyka*. [IT-pravo: teoriia ta praktyka]. Navch.posibnyk. 2-e vyd., vypravlene ta dopovnene. 472. [in Ukrainian].

8. Omelchenko, A.V. (2023). *Suspilni vidnosyny u sferi tsyfrovizatsii yak predmet pravovoho rehuliuвання*. [Social relations in the field of digitalization as a subject of legal regulation]. *Yurydychna Ukraina*. №10. 40-48. [in Ukrainian].

9. Tarasenko, L.L. (2017). *Subiekty pravovidnosyn u tsyfrovomu seredovyschi*. [Subjects of legal relations in the digital environment]. *Chasopys tsyvilistyky*. №26. 87–92. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 15.06.2025

УДК 35:336.71(477):355.1

DOI: 10.36550/2522-9230-2025-18-392-400

Шуліка Євген Євгенович,

аспірант кафедри публічного та міжнародного права

ННІ «Юридичний інститут Київського національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана»

shulikayevhen@gmail.com

ORCID ID: 0009-0007-8731-1897

Задніпровська Оксана Григорівна,

кандидат економічних наук,

Член правління, Директор з ризиків (CRO) АТ "АСБІО БАНК"

Ємельянов Володимир Романович,

кандидат наук з державного управління,

доцент кафедри публічного та міжнародного права

ННІ «Юридичний інститут Київського національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана»

iemelianov.volodymyr@kneu.edu.ua

ORCID ID: 0000-0002-0660-5241

КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ: СТІЙКІСТЬ І РЕАЛІЇ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ. АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ (2022- 2025pp.)

Визначено, що банківська система України безперервно виконує свої функції, підтримує державу та реальний сектор в умовах війни. Дослідження окремих елементів монетарної політики та макроекономічної стабільності, реалії діяльності комерційних банків свідчать, що банківська система є стійкою, ліквідною, платоспроможною, достатньо капіталізованою та прибутковою. Водночас внаслідок тривалої повномасштабної війни зберігається високий рівень невизначеності, який вимагає адаптуватися до поточних викликів, розбудовувати фундамент для фінансової стабільності та розвитку кредитування, стійкого економічного зростання, ефективного розвитку ринків капіталу, посилення довіри вкладників та інвесторів.

Становлення системи комерційних банків України пройшло складний еволюційний шлях, що відображав загальні трансформаційні процеси в економіці держави. Від початку незалежності до сучасного етапу ця система розвивалася під впливом значних політичних, економічних і соціальних змін, які визначали її функціональну структуру, адаптивність та здатність реагувати на виклики. У процесі цього розвитку система комерційних банків стала ключовим елементом фінансової інфраструктури країни, забезпечуючи необхідну підтримку економічного розвитку та впроваджуючи сучасні фінансові інструменти й технології.

Сучасна банківська система України продовжує адаптуватися до змін, зокрема в умовах воєнного стану та інтеграції до європейського фінансового простору. Розширення доступу до фінансових послуг, цифровізація банківських операцій, а також посилення регуляторного нагляду сприяли підвищенню стійкості й ефективності банківського сектору. Водночас виклики, пов'язані зі збереженням стабільності в умовах внутрішньої та зовнішньої кризи, потребують подальшого реформування та вдосконалення, що дозволить зберегти динаміку розвитку й забезпечити стабільність фінансової системи в цілому.

Ключові слова: комерційний банк, банківська система України, фінансова інклюзія, Національний банк України, публічне адміністрування.

Shulika Ye., Zadniprovska O., Yemelianov V. COMMERCIAL BANKS OF CONTEMPORARY UKRAINE: RESILIENCE AND THE REALITIES OF MARTIAL LAW. AN ANALYSIS OF BANKING SYSTEM INDICATORS (2022–2025)

It is established that Ukraine's banking system has continued to perform its functions without interruption and to support the state and the real sector under wartime conditions. Studies of selected elements of monetary policy and macroeconomic stability, as well as the realities of commercial banks' operations, indicate that the banking system is resilient, liquid, solvent, adequately capitalized, and profitable. At the same time, the prolonged full-scale war sustains a high level of uncertainty, which requires adaptation to current challenges and the building of a foundation for financial stability and the development of lending, sustainable economic growth, effective capital-market development, and strengthened confidence among depositors and investors.

The formation of Ukraine's commercial banking system has followed a complex evolutionary path reflecting the broader transformational processes in the national economy. From the outset of independence to the present stage, the system has developed under the influence of significant political, economic, and social changes that have shaped its functional structure, adaptability, and capacity to respond to challenges. In the course of this development, the commercial banking system has become a key element of the country's financial infrastructure, providing essential support for economic development and introducing modern financial instruments and technologies.

Today, Ukraine's banking system continues to adapt to change, particularly under martial law and in the context of integration into the European financial space. Expanded access to financial services, the digitalization of banking operations, and strengthened regulatory oversight have enhanced the sector's resilience and efficiency. At the same time, the challenges of maintaining stability amid internal and external crises call for further reform and improvement to preserve development dynamics and ensure the stability of the financial system as a whole.

Keywords: commercial bank; banking system of Ukraine; financial inclusion; National Bank of Ukraine; public administration.

Постановка проблеми. Воєнний стан, розгортання широкомасштабної військової агресії, макроекономічні шоки та супутні структурні трансформації зробили вивчення стійкості банківської системи України в період 2022–2025 рр. надзвичайно актуальним. Комерційні банки виступають ключовим каналом фінансової стабілізації: вони забезпечують функціонування платежів, кредитування бізнесу та домогосподарств, виконання бюджетних і соціальних зобов'язань держави, а також реалізацію програм відновлення. Одночасно банки опинилися під впливом одночасно діючих ризиків – операційних унаслідок втрат інфраструктури й переселення населення, кредитних через зниження платоспроможності позичальників, ліквідісних через нестабільність депозитної бази й зовнішніх ризиків. Відтак, дослідження стійкості комерційних банків у воєнний період має важливе прикладне й теоретичне значення для забезпечення фінансової стійкості, економічного відновлення та підвищення стійкості національної фінансової системи загалом.

Мета статті – є комплексний аналіз стану, динаміки та стійкості комерційних банків України в умовах воєнного стану у період 2022–2025 рр., виявлення основних тенденцій і ризиків розвитку банківської системи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досягнення та підтримка цінової стабільності є пріоритетом монетарної політики. У 2015–2021 роках для досягнення цінової стабільності Національний банк України використовував класичний режим інфляційного таргетування при якому основними монетарними інструментами є облікова ставка і плаваючий обмінний курс. Але під час повномасштабної війни, Національний банк України спочатку перейшов до режиму фіксованого обмінного курсу, а потім впровадив гнучке інфляційне таргетування, що включає: приведення інфляції до рівня 5% на горизонті до трьох років шляхом застосування узгодженої комбінації інструментів процентної політики, валютно-курсів, валютних обмежень та інших інструментів.

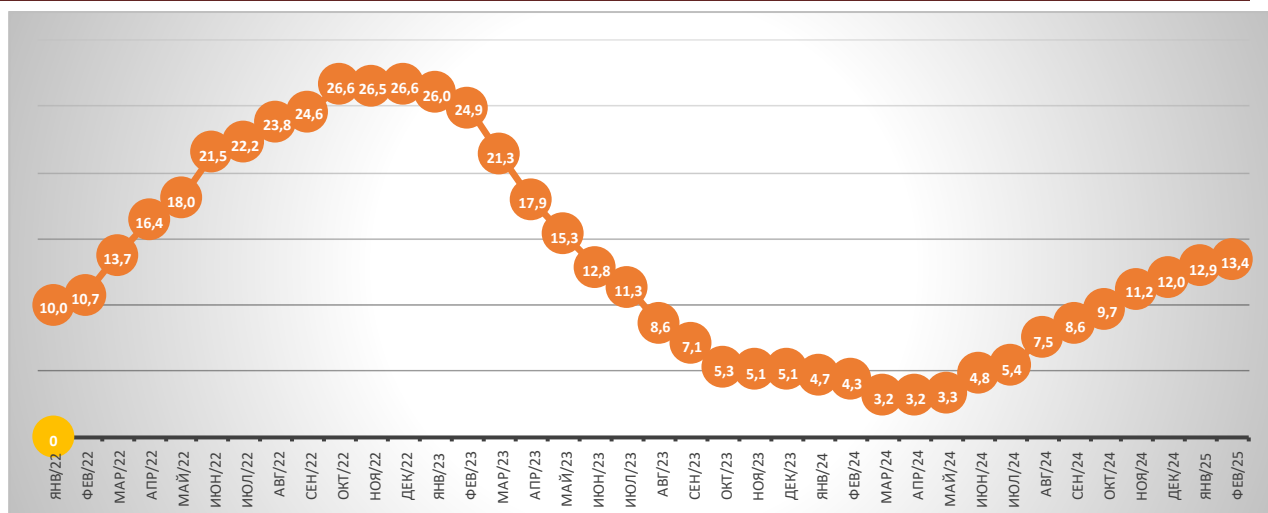

Рис. 1.1. Індекс споживчих цін, до відповідного місяця попереднього року, %

Джерело: складено автором самостійно

Основні чинники інфляції: безпекові ризики, які здійснюють психологічний вплив на поведінку споживачів і суб'єктів господарювання; зростання витрат юридичних осіб, що формують собівартість товарів і послуг, зокрема додаткових витрат, пов'язаних з енергопостачанням, зростанням заробітних плат персоналу внаслідок дефіциту кадрів, що загострилося на тлі України та мобілізації; стійка девальвація після відмови від режиму фіксованого безготівкового курсу, адже Україна зберігає високий рівень залежності як від імпорту, так і від експорту.

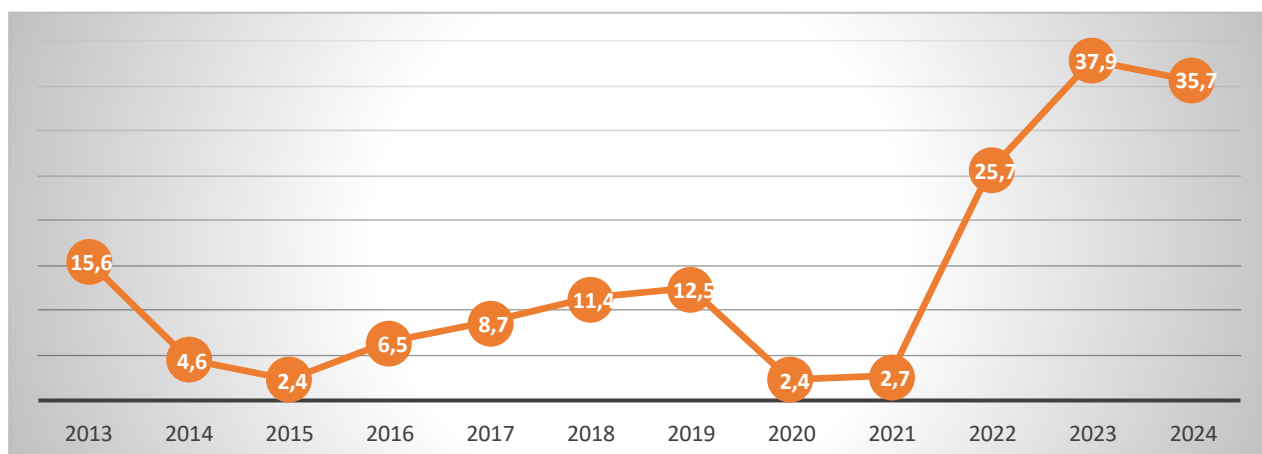

Рис. 1.2. Від'ємне сальдо торгівлі товарами та послугами, млрд дол США

Джерело: складено автором самостійно

Диспропорція між імпортом та експортом товарів і послуг спостерігається протягом багатьох років, проте додатково посилюється в умовах війни, що негативно впливає на фінансову стійкість країни через тиск на міжнародні резерви, валютний курс гривні та показники інфляції.

На початку війни, в умовах широкомасштабної збройної агресії Національний банк відклав ухвалення рішення щодо розміру облікової ставки. Отже, облікова ставка залишалась незмінною на рівні 10% [1].

Протягом особливого періоду (2022-2025pp) облікова ставка коливалась з 10% на початку періоду до 25% (найвищий показник), що була встановлена для підтримання курсової стабільності, що залишається важливою передумовою забезпечення цінової та фінансової стабільності. Метою цього підвищення був захист гривневих доходів та заощаджень громадян, збільшення привабливості гривневих активів, зниження тиску на валютному ринку і в результаті посилення спроможності Національного банку забезпечувати курсову стабільність і стримувати інфляційні процеси під час війни [2].

На протязі другої половини 2023р і до червня 2024року було поступове зниження облікової ставки до рівня 13%, яка утримувалась до грудня 2024 року. Зниження ставки було викликане необхідністю відновлення економіки, забезпечення макрофінансової стабільності, балансом ризиків, стриманими

показниками інфляції, поліпшенням інфляційних очікувань, що забезпечується збереження міжнародної фінансової підтримки та заходами з посилення стійкості державних фінансів [3].

Щодо валютного курсу в особливий період, то з 24.02.2022 р. припинено розрахунок до окремого рішення п. 13 постанови Правління НБУ від 24.02.2022 № 21 і відновлено розрахунок з 03.10.2023 р. (п. 132 постанови Правління НБУ від 02.10.2023 № 121). Курс гривні до долара США зріс за 3 роки війни до 29,1506 до 41,9787 і до лютого 2025 року стабілізувався і почав зменшуватись до 41,3694.

Протягом 2022 р. і до т.ч. країна регулярно отримувала критичні суми зовнішніх валютних надходжень від країн-партнерів, що витрачались не лише на суто військові потреби, аде й на покриття бюджетного дефіциту та підтримку курсової стійкості гривні. Протягом 2024 р. на валютні рахунки уряду в НБУ надійшло загалом більше 42 млрд дол. США.

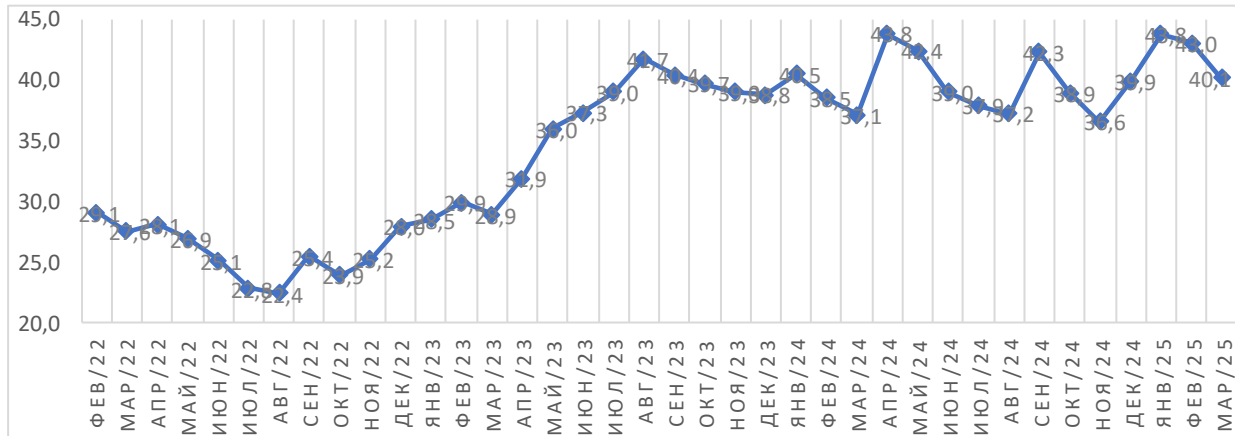

Рис. 1.3. Міжнародні резерви України у 2022- до лютого 2025 рр., млрд дол. США

Джерело: складено автором самостійно

Відповідно до динаміки основних показників діяльності банків України в особливий період за три роки війни, основними вехами повномасштабного вторгнення стали:

- приріст активів - 166%, коштів в Національному банку України - 656%, готівкових коштів - 148%, кореспондентських рахунків, що відкриті в інших банках -205%, наданих кредитів -107%, резерви за активними операціями - 116%;
- приріст капіталу банків - 144%, зобов'язань банків - 169%, коштів суб'єктів господарювання - 197%, кошти фізичних осіб - 167%, кошти небанківських фінансових установ - 160%;
- зменшення статного капіталу банків - на 16%, строкових вкладів інших банків на 83%, кредитів наданих органам державної влади - на 52%, кредити надані небанківським установам - на 55%, рентабельності активів -28%, рентабельності капіталу - на 27%.

Слід відзначити, що до лютого 2025 року тенденції росту за основними показниками банківської системи збереглись, показники рентабельності активів і капіталу перевищили довоєнні рівні станом на 01.02.2025 рр.

З початку повномасштабного вторгнення спостерігаються скорочення кількості платоспроможних банків з 71 до 60, в т. ч.:

– зростання кількості банків з державною часткою з 4 до 7 установ, що пов'язано з участю держави в збереженні неплатоспроможних банків: АТ "СЕНС БАНК" (2023 р.), АТ "МОТОР-БАНК", АТ "ПЕРШИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК" (2024 р.);

– скорочення банків іноземних банківських груп з 20 до 14, в тому числі: АТ "АЛЬФА-БАНК" перейменовано на АТ "СЕНС БАНК" та переведено в групу банків з державною часткою, АТ "БТА БАНК" переведено в групу приватних банків, в стадії ліквідації перебувають банки ПАТ "Промінвестбанк", АТ "БАНК ФОРВАРД", АТ "МР БАНК";

– зменшення на 7 установ банків з приватним капіталом (з 47 до 40), в тому числі: переведено в групу банків з державною часткою АТ "ПЕРШИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК", визнано неплатоспроможними та виведено з ринку АТ "АКБ "КОНКОРД", АТ "АЙБОКС БАНК", АТ "БАНК СІС", АТ "УКРБУДІНВЕСТБАНК", АТ "КОМІНВЕСТБАНК". Протягом 2022-2025 рр. спостерігається стійка динаміка зростання чистих активів платоспроможних банків: усього активи банківської системи за цей період зросли на 1362 млрд грн (на 66%) з 2053 млрд грн до 3415 млрд грн. Найбільша питома вага активів в системі і темпи росту активів демонструють банки з державною часткою (189%), банки з приватним капіталом (157%), банки іноземних банківських груп (139%). По долі активів груп в банківській системі залишається тенденція збільшення банків з державною часткою з 46,7% до 53,2% і зменшення долі банків іноземних банківських груп і приватних банків.

Кредити та заборгованість клієнтів зросли за 3 роки війни на 56,8 млн грн (107% росту): зниження в 2022, 2023 рр і ріст в 2024, 2025 рр. З початку 2025 року цей показник зріс на 131.9 млн грн (116% росту).

Рис. 1.4. Динаміка корпоративних кредитів у гривні, млрд грн

Джерело: складено автором самостійно

Корпоративний кредитний портфель у гривні зростає повільно на тлі активізації роздрібного кредитування. Обсяг наданих гривневих кредитів юридичним особам у межах програми «Доступні кредити 5-7-9%» практично не змінився. Чинниками такого росту на ринку гривневих корпоративних кредитів є: воєнні ризики; недоліки програми «Доступні кредити 5-7-9%» у тому числі додаткові вимоги до позичальників, пов'язані з ESG-стандартами та чисельні корегувань її параметрів за період дії програми; накопичення заборгованості держави перед учасниками програми; наявність безризикових, з точки зору Національного банку, інструментів інвестування банківських ресурсів: ОВДП та депозитні сертифікати НБУ.

За цей період погіршилась якість активів, непрацюючі активи зросли на 50 млрд грн до 402 млрд грн. В 2022 році спостерігався стрімкий приріст таких активів (на 90 млрд грн) до 442,5 млрд грн, а в 2023, 2024 роках поступове скорочення. В 2025 році динаміка скорочення обсягів непрацюючих активів продовжилась. Частка непрацюючих активів, в загальних активах зросла з 14,9% до 16,3% в 2022 році і скоротилась до 13% за 2023 рік, до 10,7% за 2024 рік і до 9,98% до лютого 2025 року. Обсяг непрацюючих кредитів зріс на 47,8 млрд грн (114% росту) до 393 млрд грн. При цьому в державних банках ріст склав 76 млрд грн (130% росту), в приватних – 16,8 млрд грн (185% росту) і скоротились непрацюючі активи на 45,6 млрд грн в банках іноземних банківських груп (основна причина – перехід АТ "СЕНС БАНК" до групи державних банків).

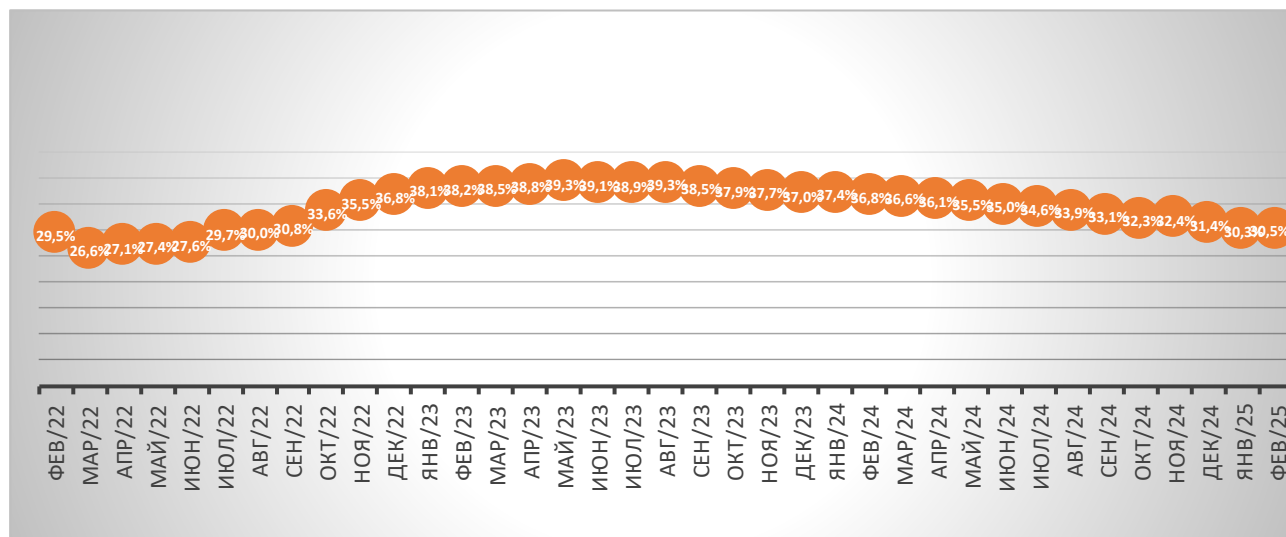

Рис. 1.5. Динаміка непрацюючих активів (NPL)

Джерело: складено автором самостійно

Від початку війни рівень непрацюючих активів (NPL) відновив зростання, досягнувши максимуму 39,3% станом на 01.05.2023 р. Частка непрацюючих активів в кредитному портфелі зросла в 2022 році з 30% до 38% і поступово скоротилась до 30,3% на 01.01.2025 року. Динаміка скорочення частки непрацюючих активів пов'язана з ростом обсягів кредитного портфелю банківської системи України.

На тлі відновлення кредитної активності банків та списання з балансів простроченої заборгованості частка NPL станом на кінець 2024 р. знизилась до 30,3%.

Обсяг активів, що рефінансуються НБУ зріс на 754 млрд грн (темп росту 192%) і склав 1571 млрд грн. Найбільший приріст за обсягами забезпечили банки з державною часткою: приріст на 440 млрд грн (ріст 190%) до 929 млрд грн. Банки з іноземним капіталом наростили цей показник на 202 млрд грн (238%) до 349,7 млрд грн, приватні банки на 111,8 млрд грн (162%) до 292 млрд грн. Тобто майже 46% чистих активів банківської системи рефінансуються НБУ, в тому числі 51% - банки з державною часткою, 39,5% - банки іноземних банківських груп і приватні банки - 41%.

Вкладення в ОВДП збільшилися на 337,9 млрд грн (162%) за 3 роки війни і зменшилися на 9,6 млрд грн з початку 2025 рр., основний приріст – 299 млрд грн забезпечили банки з державною часткою і банки іноземних банківських груп – 35 млрд грн, приватні банки наростили свої портфелі ОВДП всього на 3,7 млрд грн.

Це наражає банки на великі ризики, що пов'язані з особливостями військового стану, можливою зміною політики НБУ щодо штучної підтримки ліквідності банківської системи, зміною облікової ставки, зміною доходності за фінансовими інструментами, що рефінансуються НБУ.

Капітал банків України за період повномасштабного вторгнення збільшився на 113 млрд грн (144% росту) до 368 млрд грн, у тому числі найбільший темп росту і обсяги забезпечили банки з державною часткою приватним капіталом (153% росту), темп росту капіталу іноземних банківських груп склав 128%.

За обсягами капіталу банківської системи приріст на 60 млрд грн забезпечили банки з державною часткою і майже однаковий приріст на 26 млрд грн банки іноземних банківських груп і приватні банки.

Щодо аналізу складової капіталу - нерозподіленого прибутку (непокритого збитку), дослідження показало позитивну динаміку за цим показником: скорочення непокритих збитків по банківській системі на 142 млрд грн (на 51%), в тому числі приріст прибутку на 120,7 млрд грн (63%) по банках іноземних банківських груп забезпечив вихід цієї групи з збиткової роботи на прибуткову. Банки з державною часткою скоротили збитки за період повномасштабної агресії на 8,6 млрд грн з 223 млрд грн до 214 млрд грн. Протягом 2022, 2023 рр. спостерігалась динаміка нарощення збитків, з 2024 рр. – скорочення збитків.

Приватні банки в основному працювали прибутково і наростили цей показник майже в 3 рази на 12,9 млрд грн (268 % росту). Отже, банки з державною часткою станом на 01.01.2025 рр. мали непокритий збиток 214 млрд грн, банки іноземних банківських груп – нерозподілений прибуток 46,5 млрд грн, приватні банки - 2,7 млрд грн. Рентабельність активів і капіталу зменшилися майже в 3 рази за перший рік повномасштабного вторгнення, але поступово відновили свої позиції на протязі 3 років і в 2025 році перевищили довоєнні показники.

Зобов'язання банків України зростали більшими темпами як за обсягами, так і за темпами росту. Відбулось збільшення на 1249 млрд грн (169%) до 3 046 млрд грн. Найбільший ріст, як за обсягами так і за темпами росту, забезпечили банки з державною часткою – приріст на 79 млрд грн (194% росту). Банки з приватним капіталом наростили цей показник на 231 млрд грн (157% росту). Банки іноземних банківських груп наростили зобов'язання на 220 млрд грн (на 40%). Найбільшу долю в банківській системі відповідно до наведених тенденцій, займають банки з державною часткою (54%), банки іноземних банківських груп (25%) і приватні банки (21%).

Кошти фізичних осіб продовжували поступово зростати на протязі всього періоду повномасштабної агресії. За 3 роки було залучено коштів фізичних осіб в банківську систему 489 млрд грн (темп росту 167%). Найбільший приріст за цей період і обсяг мають банки з державною часткою. Обсяг коштів фізичних осіб за цією групою зріс майже 2 рази на 367 млрд грн (191%) і досяг рівня 769,7 млрд грн. Зростає довіра населення до приватних банків які залучили за вказаний період 99,5 млрд грн (170%) і наростили портфель до 241 млрд грн. Банки з іноземним капіталом наростили цей показник на 22 млрд грн (112% росту) і досягли розміру 205 млрд грн. На початок 2025 року банки продовжили активно залучати кошти населення, за сприянням Національного банку України, який забезпечив утримання облікової ставки на досить високому рівні і підвищив ставки і строки розміщення за депозитними сертифікатами НБУ.

Протягом 2022-2025 рр. спостерігалась тенденція скорочення кількості банків, що отримали кошти від НБУ. Їх кількість зменшилась поступово з 39 на початку 2022 рр. (це 3 банки з державною часткою, 7 банків іноземних банківських груп і 29 приватних банків) до 5 установ (приватні банки) на 01.01.2025 рр.

Обсяги залучення коштів від НБУ зменшилися за цей період на 93 млрд грн, в тому числі в банках з державною часткою на 33,5 млрд грн, в банках іноземних банківських груп на 13 млрд грн і приватні банки – на 47 млрд грн до 1,9 млрд грн.

Така тенденція пов'язана зі збільшенням облікової ставки, що призвело до росту вартості залучення коштів від НБУ та згортання штучних схем, що використовували банки на протязі попередніх періодів по залученню коштів НБУ під заставу ОВДП з метою отримання додаткового прибутку.

Протягом 2022-2025 рр. відбулись зміни в підходах до розрахунків і складі пруденційних нормативів, розраховуються відповідно до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні, затвердженої постановою Правління Національного банку України від 28 серпня 2001 року № 368 (зі змінами), в тому числі відбулись зміни в розрахунках і нормативних значеннях: норматив достатності основного капіталу відмінили, запроваджено норматив достатності капіталу 1 рівня (HK1), LR - коефіцієнт левериджу, норматив достатності основного капіталу 1 рівня (HOK1). Норматив короткострокової ліквідності (H6) скасовано, впроваджено LCR_{вв} - норматив коефіцієнта покриття ліквідністю за всіма

валютами, LCRiv - коефіцієнт покриття ліквідності в іноземній валюті, NSFR - коефіцієнт чистого стабільного фінансування.

Значення пруденційних нормативів по системі банків України за 2022-2025 рік свідчать, що банківська система має достатні запаси за нормативами капіталу, кредитного ризику і ліквідності для нарощення обсягів активних операцій, стабільної і прибуткової роботи. Обсяги регулятивного капіталу по системі банків продовжували зростати. Норматив достатності регулятивного капіталу зростав з 18 до 21% до 2024 року (активи росли меншими темпами, ніж капітал) та зменшився до 15% на початок вересня 2025 року (фаза зростання активних операцій, поживлення кредитування клієнтів).

Аналіз динаміки нормативів розрізі банків показав, що банки України в особливий період в основному дотримувались встановлених пруденційних нормативів і мають запаси для ведення банківської діяльності. Але у 9 банків норматив капіталу знаходився на критичному рівні, в тому числі: АТ "БТА БАНК", АТ "БАНК "УКРАЇНСЬКИЙ КАПІТАЛ" АТ "АЛЬПАРИ БАНК", АТ "БАНК "ПОРТАЛ", АТ "РВС БАНК", АТ "БАНК ФОРВАРД", АТ "МОТОР-БАНК", АТ "ПЕРШИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК", АТ "КОМІНВЕСТБАНК". У 7 банків протягом 2022-2025 рр. норматив був порушений і 4 банки, з цього переліку, припинили свою діяльність. АТ "Укресімбанк" і АТ "РВС БАНК" порушували нормативи достатності капіталу і норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента в різні періоди.

Характерною рисою розвитку банківського сектору з 2013 року і в особливий період стало скорочення банківських відділень.

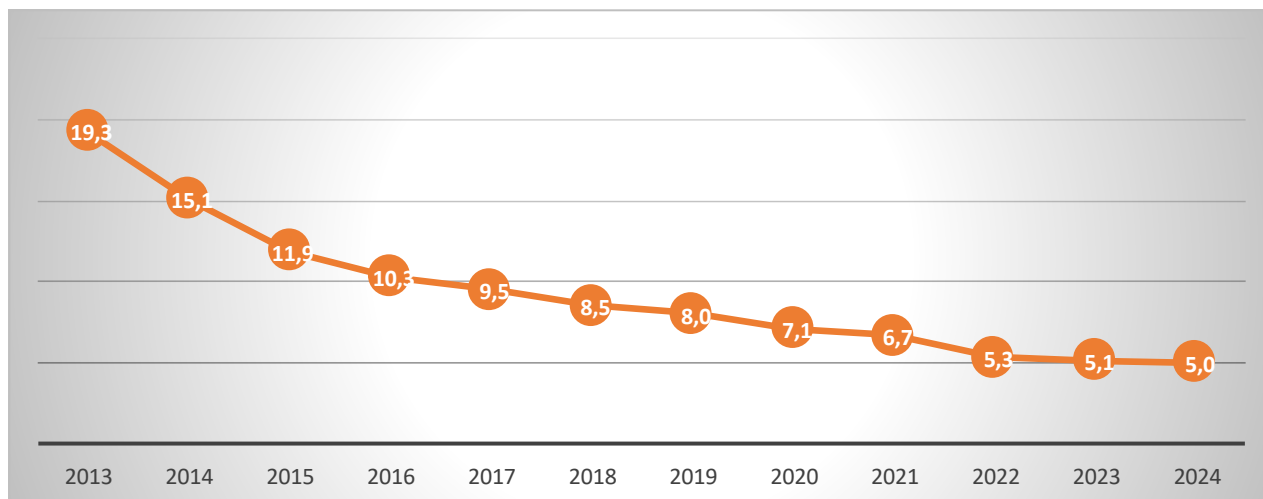

Рис. 1.6. Кількість працюючих відділень на кінець року, тис. шт.

Джерело: складено автором самостійно

Рівень фінансової інклюзії – частка населення, що регулярно споживає фінансові послуги та має хоча б один «активний» рахунок у банку. Скорочення банківських відділень впливає на доступність до банківських послуг осіб похилого віку та мешканців сільської місцевості, невеликих міст, що традиційно звикли користуватись послугами «класичних» (офлайн) банків, які знаходяться на невеликій відстані від їхнього помешкання або місця роботи.

В умовах воєнного стану сучасна банківська система України демонструє здатність до адаптації та забезпечення фінансової стабільності, незважаючи на суттєві виклики. Це підтверджується рядом нормативних актів, прийнятих з метою підтримки банківського сектору, посилення його регуляторної бази та захисту інтересів вкладників.

Зокрема, було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення стабільності банківської системи в умовах воєнного стану» № 2120-IX від 15 березня 2022 року [4], який передбачає механізми підтримки ліквідності банків та забезпечення їхньої безперебійної роботи. Крім того, Постанова Правління Національного банку України від 24 лютого 2022 року № 18 «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану» встановила заходи з контролю за валютними операціями та обмеження виведення капіталу для стабілізації фінансового ринку.

З першого дня війни Національний банк України вжив заходи з усіх основних напрямів роботи банківської системи, насамперед були затверджені Постанова Правління Національного банку № 22 від 24 лютого 2022 року «Про особливості підтримання ліквідності банків у період дії воєнного стану» [5], Постанова №23 «Про деякі питання діяльності банків України та банківських груп» [6], Постанова №19 «Про особливості припинення діяльності банків в умовах воєнного стану» [7].

Також слід виділити Постанову Кабінету Міністрів України від 6 березня 2022 року № 249 «Про тимчасовий порядок здійснення банківських операцій в умовах воєнного стану» [8], яка регламентує операційну діяльність банків у надзвичайних умовах та забезпечує мінімізацію ризиків для клієнтів.

Ці нормативні акти свідчать про швидку реакцію державних інституцій на виклики, що виникли у зв'язку з воєнними діями, та їхню спрямованість на збереження стійкості банківської системи, забезпечення доступу населення до фінансових послуг і підтримку національної економіки в умовах надзвичайної ситуації.

Висновки. Підводячи підсумок, необхідно зазначити, що даному періоду притаманні наступні особливості:

1. проведено масштабні реформи, які включали очищення ринку від неплатоспроможних банків, ухвалення ключових нормативних актів, таких як Закон України «Про банки і банківську діяльність» і «Про фінансові послуги і державне регулювання ринку фінансових послуг», та адаптацію регуляторної бази до європейських стандартів;

2. зміцнено роль державних фінансових установ, зокрема ПриватБанку та Ощадбанку, що стало основою для забезпечення фінансової стабільності, підвищено довіру населення до банківської системи, що виявилось у зростанні обсягів депозитів і впровадженні політики дедоларизації;

3. активно впроваджувалися цифрові технології, які сприяли оптимізації банківських операцій, підвищенню доступності фінансових послуг і забезпечили адаптацію банківського сектору до умов воєнного стану, пандемії COVID-19 та інших кризових явищ;

4. банківська система України продемонструвала поступову інтеграцію у світовий фінансовий простір через залучення іноземного капіталу, впровадження міжнародних стандартів і створення сприятливих умов для прозорості та конкурентоспроможності фінансового сектору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Національний банк України відкладає ухвалення рішення щодо облікової ставки. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-ukrayini-vidkladaye-uhvalennya-rishennya-schodo-oblikovoyi-stavki>

2. Національний банк України підвищив облікову ставку до 25%. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-ukrayini-pidvischiv-oblikovu-stavku-do-25>

3. Національний банк України знизив облікову ставку до 13%. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-ukrayini-zniziv-oblikovu-stavku-do-13-18848>

4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення стабільності банківської системи в умовах воєнного стану: Закон України від 15 березня 2022 року № 2120-IX. Офіційний вісник України. 2022. № 22. Ст. 1162.

5. Про особливості підтримання ліквідності банків у період дії воєнного стану: Постанова Правління Національного банку від 24 лютого 2022 року №22. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua>

6. Про деякі питання діяльності банків України та банківських груп: Постанова Правління Національного банку України від 24 лютого 2022 року № 23. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua>

7. Про особливості припинення діяльності банків в умовах воєнного стану: Постанова Правління Національного банку України від 24 лютого 2022 року № 19. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua>

8. Про тимчасовий порядок здійснення банківських операцій в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 6 березня 2022 року № 249. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua>

REFERENCES:

1. Natsionalnyi bank Ukrainy vidkladaie ukhvalennia rishennia shchodo oblikovoi stavky. (2022). [The National Bank of Ukraine postpones the decision on the discount rate]. Retrieved from: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-ukrayini-vidkladaye-uhvalennya-rishennya-schodo-oblikovoyi-stavki> [in Ukrainian].

2. Natsionalnyi bank Ukrainy pidvyshchiv oblikovu stavku do 25%. (2022). [The National Bank of Ukraine raised the discount rate to 25%]. Retrieved from: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-ukrayini-pidvischiv-oblikovu-stavku-do-25> [in Ukrainian].

3. Natsionalnyi bank Ukrainy znizyv oblikovu stavku do 13%. (2024). [The National Bank of Ukraine lowered the discount rate to 13%]. Retrieved from: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-ukrayini-zniziv-oblikovu-stavku-do-13-18848> [in Ukrainian].

4. Pro vnesennia zmin do deiakikh zakonodavchikh aktiv Ukrainy shchodo zabezpechennia stabilnosti bankivskoi systemy v umovakh voiennoho stanu. (2022, March 15). [On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Regarding Ensuring the Stability of the Banking System under Martial Law]. *Zakon Ukrainy №2120-IX. Ofitsiyni visnyk Ukrainy*. № 22. 162. [in Ukrainian].

5. Pro osoblyvosti pidtrymannia likvidnosti bankiv u period dii voiennoho stanu. (2022, February 24). [On the peculiarities of maintaining bank liquidity during martial law]. *Postanova Pravlinnia Natsionalnoho banku №22. Ofitsiyni sait Natsionalnoho banku Ukrainy*. Retrieved from: <https://bank.gov.ua> [in Ukrainian].

6. Pro deiaiki pytannia diialnosti bankiv Ukrainy ta bankivskykh hrup. (2022, February 24). [On some issues of the activities of Ukrainian banks and banking groups]. *Postanova Pravlinnia Natsionalnoho banku Ukrainy № 23. Ofitsiyni sait Natsionalnoho banku Ukrainy*. Retrieved from: <https://bank.gov.ua> [in Ukrainian].

7. Pro osoblyvosti pryypynennia diialnosti bankiv v umovakh voiennoho stanu. (2022, February 24). [On the peculiarities of the termination of bank operations under martial law]. *Postanova Pravlinnia Natsionalnoho banku Ukrainy №19. Ofitsiinyi sait Natsionalnoho banku Ukrainy*. Retrieved from: <https://bank.gov.ua> [in Ukrainian].

8. Pro tymchasovyi poriadok zdiisnennia bankivskykh operatsii v umovakh voiennoho stanu. (2022, March 6). [On the temporary procedure for conducting banking transactions under martial law]. *Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy №249. Uriadovyi portal*. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 15.06.2025

УДК 349.6

DOI: 10.36550/2522-9230-2025-18-400-409

Петлюк Юрій Степанович,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри права та публічного адміністрування,

Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут

petliuk2016@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-4601-3862

Марченко Світлана Іванівна,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри земельного та аграрного права,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

svitlana.marchenko@knu.ua

ORCID ID: 0000-0001-9169-3233

РОЛЬ ГРОМАДСЬКОСТІ У ПРАВОВІЙ ОХОРОНІ ДОВКІЛЛЯ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

У статті досліджено роль громадськості у правовій охороні довкілля сільських територій України в контексті реалізації екологічних прав, зокрема права на екологічну інформацію та участі у процесі прийняття екологічно значущих рішень. Проаналізовано міжнародно-правові засади участі громадськості (Декларація Ріо-де-Жанейро, Організація конвенція) та їх імплементацію у вітчизняне законодавство. Встановлено, що українські нормативно-правові акти формують базову правову основу екологічної демократії, однак механізми залучення громадськості залишаються фрагментарними. Виявлено недоліки у чинному законодавстві, пов'язані з відсутністю сучасного правового регулювання діяльності громадських інспекторів з охорони довкілля, недостатньою цифровізацією доступу до екологічної інформації та обмеженою участю громадськості на місцевому рівні. Особливу увагу приділено ролі громадських об'єднань у сфері управління відходами – побутовими, сільськогосподарськими та воєнними. Описано практику діяльності таких організацій, як «Let's do it, Ukraine» та Zero Waste Alliance Ukraine, які сприяють формуванню екологічної свідомості населення, розвитку культури роздільного збирання відходів і контролю за несанкціонованими звалищами. Підкреслено, що децентралізаційні процеси та воєнні виклики актуалізують необхідність перегляду правового статусу громадськості як суб'єкта екологічного контролю. Аргументовано доцільність внесення змін до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» та «Про управління відходами» у частині забезпечення процедурної участі громадян у прийнятті рішень, створення правових механізмів функціонування інституту демократії. Зроблено висновок, що підвищення рівня громадської участі є ключовою умовою ефективної правової охорони довкілля сільських територій в умовах воєнного та післявоєнного відновлення України.

Ключові слова: сталий розвиток сільських територій, екологічні права, право на екологічну інформацію, доступ до екологічної інформації, управління відходами, побутові та сільськогосподарські відходи, відходи війни.

Petliuk Y., Marchenko S. THE ROLE OF THE PUBLIC IN THE LEGAL PROTECTION OF THE ENVIRONMENT IN RURAL AREAS OF UKRAINE

The article explores the role of the public in the legal protection of the environment in rural areas of Ukraine, focusing on the implementation of environmental rights, particularly the right to environmental information and public participation in environmental decision-making. It analyzes the international legal foundations of public involvement (Rio Declaration on Environment and Development, Aarhus Convention) and their incorporation into Ukrainian legislation. The study reveals that although national legal acts form the basis of environmental democracy, the mechanisms for public engagement remain fragmented. The article identifies deficiencies in the current legislation, such as the lack of modern legal regulation of environmental inspectors' activities, insufficient digitalization of environmental information access, and limited participation at the local level. Special attention is given to the role of public associations in waste management — household, agricultural, and war-related waste. The practices of organizations such as “Let's do it, Ukraine” and Zero Waste Alliance Ukraine are highlighted.